

פרשת חוקת חש"ר

סרה אדומה

נחומא מר' חוקת ו':
ר' יצחק מחת (קהלת ז' כ"ג) "כל זה
נסיתי בחכמה, אמרתי אחכמה והיא
רחוקה ממני"
אמר שלמח: על כל אלה עמדתי, ופרשה של
פיה אדומה חקתי ושאלתי וטשטשתי,
"אמרתי אחכמה - והיא רחוקה ממני".

א. בשעם פרה אדומה:

השוה:

ר' יוסף בכור שור

לפי שלא יהיו בני אדם מצויין אצל מתייהם מתוך חיבתם ויצטערו יותר מדי,
אי נמי שלא יהיו דורשין אל המתים ובעלי האוב, החמיר הכתוב בטומאת מת
יותר מכל טומאות שבעולם לעשותו אבי אבות הטומאה, שמטמא אדם וכלים ואף
מטמא באוהל.

ואף מפני כבוד הבריות, שלא יעשו מעורם נאדות ושטיחין, ומעצמותיהם כלים
להשתמש בהם כמו בעור בהמות ועצמות, וזהו גנאי לבריות. וכן אמרו רבותינו
(חולין קכ"ב ע"א) מפני מה עור אדם טמא? שלא יעשה אדם עור אביו ואמו.
שטיחין. ולפי חבתן - טומאתן. (=כל החביב יותר החמירו בטומאתו) וכן לענין
טהרתם החמיר הכתוב עליהם לבקש אפר פרה שהיא יקרה בדמים...

הקדוש אנשלמה אשתרנן: מדרסי התורה (במאה ה-14 בברצלונה)

אחשוב כי בעבור שהפרה רמז לחומר והיו העוסקים בה טמאים, הורה שהנמשך
אחר החומר - יטמא. אפרה היה מטהר הטמאים, שהמכניע חומר וטורפו, כאמרו
"כל עוף שפורח עליו מיד נטרף" (מתבונן כאן למה שנאמר בסוכה דף כ"ח ע"א:
"אמרו עליו על יונתן בן עוזיאל בשעה שיושב ועוסק בחזרה כל עוף שפורח
עליו מיד נטרף"),

אז ישאר טהור ונקי, כי החומר מטמא כח השכלי לפי רוע מזגו ומטהר כח
השכלי לפי טוב הכנתו וטוב מזגו.

ואולי בעבור שלא יחטבו שיהיה לאפר פרה דבר עצמי בסגולה לטהרם ויבוא זה
לחטוב בה מה שלא כוון בה, לזה היתה מטמאה הטהורים ולזה נקראה "חוקה".
להעיר כי הטומאה והטהרה לפי המקבל.

ר' עובדיה ספורנו ד"ה "זאת חוקת הטהרה"

מעיקרי ההעלים (=התעלומה, הסוד) בזה הוא, שהיא מטמאה את הטהורים
ומטהרת את הטמאים.

אמנם בהביננו אל כל המצוה אולי דבר יגונב ונקח טמץ מנהו (המליצה שאולה
מאיוב ד' י"ב).

שמצאנו ראשונה שכל העוסקים בה מעת שרפתה ואילך טמאים והם: הטורף,
והמשליך עץ ארז ואזוב ושני חולעת בשרפתה, והאוסף, והנוגע, והנושא,
אמנם המזה והמקדש הם טהורים.

שנית שמעיקרי הפרה טההיה אדומה בשלמות וכבר באר הנביא שהחטא נמשל
למראה אדום באמרו (ישעי' א' י"ח) "אם יהיו חטאיכם כשנים - כשלג ילבינו".

שלישית ראוי להתבונן שהתורה משרת המעשים אל המצוה, כי כל אחד משני
הקצוות נמאס....

רביעית ראוי להתבונן, שאין דרך נאות להיטיב את הנעקש ולהטיבו אל המצוה
זולתי בהטותו אל קצה הפוכו. כמו טיקרה בחליי הגוף. אע"פ שאותה ההטיה
אל הקצה היא כעצמה נמאסת ותשחית ענין מי שטהיה דרכו ממוצעת, כענין
התרופה המשלשל שחועיל לחולה ותזיק לבריא.

חמישית ראוי להתבונן, שאין ענין אפר הפרה בטהרת שום מין ממיני הטומאות
זולתי בטהרה מטומאת המת. וכבר נודע שענין התורה והמצוות חייס הם למוצאיהם
ולעוסקים בהם, כאמרו (דברים ל"ב מ"ז) "כי היא חייכם", והנוטה מהם אל הכלי
הנפסדות, הולך למות או הוא מת גמור כאמרם (ברכות י"ח ע"ב) "רסעים אפילו
בחייהם קרויים מתיים".

שיטת ראוי להתבונן מה שאמרו חז"ל שעץ ארז יורה על הגאות והאזוב על הפרכה ובהיות שני תולע עם שניהם, יורה ששניהם חטא. וכבר אמרו שנענש שאול על שלא הקפיד על כבודו. כאמרו (שמואל-א' י' כ"ז) "ובני בליעל אמרו: מה יושענו זה ויבזוהו... ויהי כמחריש", וחפץ עליו הנביא (=שמואל) באמרו (שמואל-א' ט"ו י"ז) "הלא אם קטן אתה בעיניך ראש שבטי ישראל אתה".

נאמר אם כן - שעם היות המצוה חוקה ואין להרהר אחריה ולא להיות מסופק אם היא הגונה ואם לאו, כי (משלי ל' ה') "כל אמרת א-לוה צרופה" ולה טעם נשגב בלי טפק, נודע למלך שמצוה אותה, הנה יש לה איזה רמז לדרך התשובה הצריכה אל כל חוטא, שיטה אל קצה היפך מעטיו למען ישיג דרך המצוה ויטהר, וזה הדרך עם היותו קוב ומטהר לחוטא הוא אמנם מגונה ורע ומטמא כל לב טהור, כאמרם: "וכי באיזו נפש חטא? אלא טעור עצמו מן היין".
(עיין במדבר ו' י"א רס"י ד"ה "מאשר חטא על הנפש").

אמנם מי חטאת המורכבים מעפר טרפה וממים שהם שני קצוות אשר מהם יתחדש מצוה, יורה שבמצוה תהיה חקנת החוטא הנקראת טהרה, כאמרו (ויקרא ט"ז ל') "מכל חטאיכם לפני ה' טהרו".

- א (1) מה החבדל בין שלושת הפרשנים בהסבירם את טעם המצוה, האם לפנינו שלש גישות שונות או שתיים?
- (2) מהי הטענה בפרשנותו אשר ביטובה עוסקים במיוחד שני האחרונים ולא נגע בה ר' יוסף בכור שור כלל?
- (3) הסבר את המקומות המסומנים בקו.
- (4) היכן מצינו בדברי חז"ל (או ברס"י) סיבארו מקומות סתומים או פליאות בתור באותה דרך בה הלך אשתרוך בסוף דבריו (החל מן "ואולי בעבור שלא יחשבו")?
- xx (5) מה רצה אשתרוך להסביר בעזרת ענין יונחן בן עוזיאל (סוכה כ"ח ע"א)?
- (6) מה רצה ספורנו להסביר ע"י הזכרת (א) ענותו של שאול המלך? (ב) קרבן חטאת של נזיר?

ב. מדברי המדרשים:

תנחומא חוקת ח':

מעטת בגוי אחד שאל את רבן יוחנן בן זכאי: "אלין מיליאי דאתון עובדין (=מה שאתם עושים בפרה אדומה) נראין כמין כשפים!! אחם מביאים פרה ושווין אותה וכותשין אותה ונוטלין את אפרה ואם אחד מכם מטמא למת, מזין עליו שנים שלשה טפין ואחם אומרים לו: טהרת! אמר לו ר' יוחנן בן זכאי: "ולא נכנסה בר רוח תזוית (=רוח רעה, טגעון) מימין?" אמר לו: "לאו". אמר לו "ראית אדם שנכנסה בו רוח תזוית?" אמר לו: "הן". אמר לו: "ומה אתם עושין לו?" אמר לו: "מביאין עקרין ומעשנין תחתיו ומרביצים עליה מים, והיא (=הפרה) בורחת". אמר לו: "שמעו אזניך מה שאתה מוצא מפין! כך הרוח הזו רוח טומאה הוא, ... מזין עליו מי גידה והוא בורח!".

לאחר שיצא הגוי, אמרו לו חלמידיו: "רבנו, לזה דחית בקש, לנן מה אתה אומר להם: "חייכם! לא המת מטמא, ולא פרה מטהרה ולא המים מטהרין, אלא אמר הקב"ה: "חוקה חקתי, גזירה גזרתי, אי אתה רשאי לעבור על גזרתי".

הסבר כמה שונה עקרונית תשובת ר' יוחנן בן זכאי לגוי מחסובתו לחלמידיו?

ג. רס"י ד"ה זאת חוקת התורה.

לפי שהשטן ואומות העולם מוניין את ישראל לומר: "מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה?" לפיכך כתב בה "חוקה" - גזרה היא מלפני, אין לך רשות להרהר אחריה.

הרא"ם מקשה: והלא יש בכמה מקומות "חוקה" ולא סייך בהם "גזרה היא מלפני" כמו (שמות י"ב מ"ג) "זאת חקת הפסח", שהרי טעם הפסח מבואר הוא לעתיקי מסדים.

× נסה ליישב קושייתו!

השאלות המסומנות × קשות והמסומנות xx קשות ביותר, יפתור כ"א לפי הבנתו.